

SA STRANICA NOVIH KNJIGA

ТОЛЕРАНЦИЈА ОСНОВА ОПСТАНКА

Пише: др Драган Коковић, професор универзитета

Недавно се у издању новосадског универзитета (Учитељског факултета у Сомбору) појавила књига „Сопиологија религије и образовања“ аутора др Драгана Коковића, дугогодишњег шефа катедре на Институту за социологију те високошколске установе. Коковић је родом из села Дучева, код Пријепоља. Он припада оснивачима Минлешевског културног клуба „Свети Сава“ у Пријепољу.

Из његове нове књиге објављујемо завршни део поглавља „Религија и култура толеранције“, верујући да је и то темељни принцип светосавља.

У Вујаклијином „Речнику страних речи и израза“, реч толеранција одређена је као попустљивост, трпељивост, трпељивост према туђим схватањима иако се појединац не мора с њима слагати. Толеранција значи трпељивост према другачијем и јеретичком погледу на свет. У Филозофском рјечнику толеранција је одређена као трпељивост, сношљивост туђих уверења и назора, допуштање важења других начела која нису властита, али се ипак морају уважавати у духу грађанске слободе, јавног мњења. Идеју толеранције особито су истицали просветитељи (Волтер и Дидро) против вјерских прогона и политичког угњетавања с обзиром на многобројне вјерске ратове између протестаната и католика у епохи апсолутне монархије.

Ђуро Шушњић афирмише стару истину да се „не може бити трпељив према нечему са чиме се слажемо, већ само према нечему са чиме се не слажемо“, али из неких других разлога подносимо и уважавамо: да бих био трпељив према теби први морам да се не слажем са тобом и да не одобравам оно што мислиш, говориш и чиниш, а да ипак подносим све то. Кад би се ја и ти слагали, не бих ја могао бити трпељив према теби: може се бити трпељив само према неистомисљеницима, верским, моралним и политичким супарницима. Трпељивост подразумева моје неслагање око убеђења која су битна за неког другог: имам прилику да будем трпељив тек када темељне мисли, уверења и дела сматрам лошим. Упркос свом уверењу да је реч о нечем што не одобравам, уздржавам се од осуде и принуде, не спречавате да живиш по своме. Толеранција није дакле, само мера трпељивости како се то код нас најчешће у пракси проводи. Она није само одсуство забране, подношење неког и нечега. Толеранција је и поштовање оног што други јесте, што мисли, ради и укорјењује у стил понашања. На нивоу заједнице и културе треба градити поштовање за другог. Ако се неко подноси само као друга култура, друга вера, друга нација, другачије мишљење, то још увек не значи да је толеранција присутна. То је само знак да је неко ко је „културни симулант“ подноси зато што мора због страха од друштвених норми које, пре-

тећи санкцијама, од њега захтевају да буде трпељив. Толеранција је фина ствар али она је само почетак демократије, а не њено одређиште...

Толеранција је питање основа заједничког опстанка. Као став, друштвени однос и појам толеранције представља уважавање само ограниченог сукоба. Појам толеранције изражава различите, готово супротне садржаје од традиционалних. Свакој варијанти одбране плурализма одговара идеја одбране толеранције.

Решење проблема нетолеранције састоји се у „омекшавању“ веза које појединца везују уз његове етичке, религиозне, политичке и економске групе. С друге стране, алтернатива и многи стилови живљења негују плурализам као особину коју има модерно друштво да би функционисало. Толеранција је оно стање духа које му омогућује да добро функционише. Појединци се могу васпитавати за дијалог и толеранцију, али и за нетолеранцију. Практика је показала а и одавно је уочено да је нетрпељивост производ времена, али више последица погрешног васпитања и образовања које је у великој мери монолитно и нуди се у једном јединственом блоку. Плурализам се не може схватити као зетечено стање него као идеал коме треба да се тежи. Све чешћа су залагања да се питања толеранције укључе у васпитне садржаје и то не само у друштвене него и у науке које се баве природом. Она је значајна за све видове знања, хтења, осећајности, друштвености и духовности. Толеранција је неопходни састојак васпитања. Уствари нетолерантно васпитање је исто што и невоспитање.

Нова културна разноликост представља много директнији изазов традиционалној култури и образовању. Толеранција је нов начин представљања питања плурализма, културне и вјерске разноликости. Трезвено сагледавање других и другачијих људи мора да се произведе из једног целовитог васпитања и - опростите што употребљавам једну озлоглашену реч - преиспитивања. Нове прилике и преображаји захтевају нова сазнања и ставове, путеве и нове односе према околини. Потребна су многа преиспитивања, многе појаве па и оне религиозне није могуће објаснити само у контексту једне одређене културе. Изучавање културе и религије не треба да се одвија издвојено, него у упоредном контексту, у вези са другим културама и религијама. Потребне су нам нове методе да бисмо схватили као начин на који преносимо и предајемо може негативно да утиче на начин на који појединци различитог културног и професионалног порекла уче.

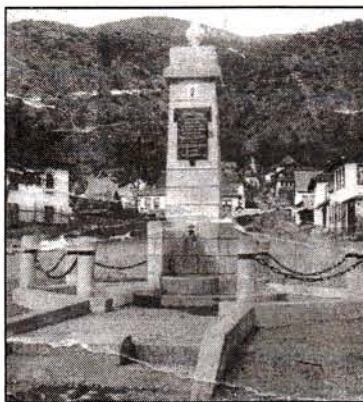
Васпитање за дијалог и толеранцију, у првом реду, мора имати у виду могућности и права: избора, од брачног партнера до националности, вероисповести, држављанства итд. Одбацивање навика својих претходника и увођење иновација не сме бити осуђено. Задатак васпитања и образовања је да људе научи да буду васпитавани за промене. „Васпитање за толеранцију укључује и сазнање да ће васпитаник, као одрасло лице, моћи и да не изабере ништа. Без обзира на разноликост понуде његово ће право бити да живи без политике, без брака, без нације, без вероисповести и без држављанства. Због овакве одлуке нико неће смети да га гони нити да га дискриминише... Плуралистичко друштво тражи слогу, а не укидање разлика. У име јединства нико не сме приморавати на једнообразност и безличност. Нека свако буде свој, али нека се радује успесима других.“

Толеранција се не поклања, она се осваја као витални састојак и симбол слободног друштва. Она се може изборити сталним напорима мањинских, алтернативних група које се залажу за права слободне, савремене већине. Те групе изгледају нетолерантне, борбено нетолерантне. Оне се не покоравују правилима понашања која толеришу деструкцију и репересију и представљају веснике нових односа и образаца, рушећи праг стандардизованог и типизираних.

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ХРОНИКА

СПОМЕНИКА

 СНИМИО:
Рашо Дукић

Ова два снимка истог споменика ослободиоцима Пријепоља 1912. године разликују се по времену настанка и околини која их окружује. Први је настао пре 70 година, а други протекле јесени. Види се да су наши неписмени преци боље чували светињу споменика од својих школованих потомака који по њој простачки шкрабају.

ПОУКЕ ИСТОРИЈЕ

ОПОМЕНА КРАЉА МИЛАНА

У српско-турском јаворском рату вођеном 1876/77. године и одлукама Берлинског конгреса 1878. године Србија је под владом књаза **Милана Обреновића** постала независна и уставна кнежевина чија је територија увећана за скоро 15 одсто, јер су јој припојени нови окрузи: нишки, пиротски, врањски и топлички. У том времену, упоредо са борбама за слободу и независност, књаз Милан постаје први уставни суверен који законодавну власт дели са Народном скупштином. Тада ступа на снагу закон о модерној организацији политичких странака у Србији. Главна дела краља Милана су, што је, нажалост, данас мало познато, остала трајно уграђена у кулминацију Краљевине Србије. Он је официрски кор формирао и васпитао у патриотском духу па се зато такав кадар херојски и борио и победоносно завршио ратове за ослобођење и уједињење 1912-1918. године.

Међутим, све то није ишло ни лако, ни глатко, јер је тадашња Србија имала веће проблеме са Русијом на дипломатском, него са Турском на бојном пољу. Русија је на пример, хтела да Санстефанским

миром поменута четири округа, која је српска војска ослободила и припојила матици, да уступи новоствореној кнежевини Бугарској. И тада је кнез Милан Обреновић учинио мудар и необичан владарски потез: одвео је руског амбасадора на брдо Чегар, код Ниша, пред ону легендарну Ђеле-кулу и рекао му:

- **Кад направите још једну овакву кулу од српских глава и моју главу ставите на њен врх онда ће Ниш припасти Бугарима...**

Тако је Ниш спасен и остао српски. Краљу Милану Обреновићу руски двор и дипломатија то никада нису заборавили. Он је стално стопу по стопу ширио и јачао Србију која је 1882. године постала краљевина а књаз Милан први српски краљ после Косова који установљује и креира најлепши орден на свету - немањићског **Белог орла**. Исте године уводи се обавезно шестогодишње школовање а народна војска прераста у стајаћу.

Неопходно је данас чињенично и из овог угла посматрати време владавине заслужног и неоправдано оклеветаног српског краља Милана Обреновића.

Приредио: Вито Ивезић

Краљ Милан Обреновић

Има ли страшније грађевине на свету?

ПОТРЕСНО ИСТОРИЈСКО СВЕДОЧАНСТВО

ЂЕЛЕ-КУЛА

После драматичног боја на Чегру, код Ниша, 1809. године, и трагичне погибије четири хиљаде српских устаника и њиховог славног војводе **Стевана Синђелића**, Турци су на том разбојишту озидали стравичну грађевину звану **Ђеле-Кула** у коју су узидали око 2000 српских лобања.

Посетивши ову најстрашнију грађевину на свету чувени француски путописац **Жак Ламартин** је дословно написао: „**Народ који има овакве споменике никада неће пропасти!**” Камо среће да и данас сваки поштени европски „господин Ламартин” посети Ђеле-Кулу! Било би то веома корисно и за њихов и за српски народ! И за бољу будућност човечанства!

ОДЗИВИ

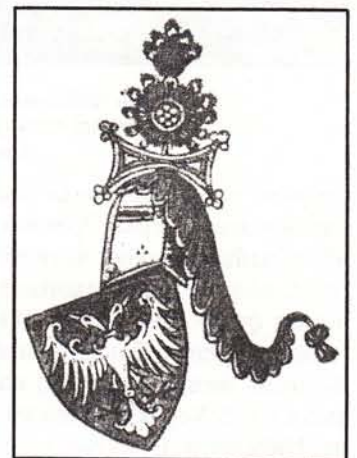
НЕМАЊИНО ЗАВЕШТАЊЕ

У савременој српској штампи, на радију и телевизији, у свакодневном говорном саобраћају, видимо и чујемо доста страних речи које су пореклом из туђих језика па их зато и називамо туђице. А ето, још увек нисмо свесни да свака употребљена туђа реч руши темеље српског језика.

Смемо ли заборавити драгоцену поруку о језику из завештања славног **Стефана Немање** или **Светог Симеона Мироточивог**:

- **Не узимајте туђу реч у своја уста. Узмеш ли туђу реч, знај да је ниси освојио, него си себе потуђио. Народ који изгуби своје речи престаје бити народ!**

*Костадин Ружић,
Београд*

Грб Немањића

ПОСТАНАК ИМЕНА ПАВИНО ПОЉЕ

(Тврдњу више писаца да је име Павино Поље настало по лепотици Пави која се удала за турског пашу, потурченог Србина, коначно су верификовале и две скоро откривене археолошке надгробне плоче)

Познато је да је Пријепоље са околином пало под турску власт 1465. године. Турци су се у почетку према властели опходили врло опрезно. Признали су јој извесне повластице и самоуправу и нису се много мешали у народни живот и обичаје.

У доба пада под турску власт у жупи Љубовићи (којој је тада при-

код Пријепоља.

Пошто припадност хришћанству није обезбеђивала раније привилегије, власт и имовину, исламизација узима маха међу властелом. Неки су ислам прихватили из рачуна, а неки из ината. У ислам прелазе херцегове дипломате браћа Влаховићи, синови кнеза Ивана Влаховића из околине Љубиња, и постају Али-бег и Смаил-бег. Чим је постао султанов штићеник херцег Влатко је 1470. године повео спор око очевог депозита који се налазио у Дубровнику. На расправу је дошао султанов изасланик Али-бег Влахо-

служби је брзо напредовао - добио је тугулу паше и положај царског канцелара.

Ибрахим-паша се чешће задржавао у Херцеговини, а посебно у Бродареву у Вранешу, и обилазио родбину. Више пута је био гост Дубровника где је имао браћу од стрица Радиновиће који су добили презиме по оцу. Као царев канцелар Ибрахим-паша је службено посетио Дубровник 12. новембра 1474. године. По наређењу Мехмеда II Освајача заступао је интересе Ахмета Херцеговића око поделе и исплате депозита херцега Шћепана. Са Ибрахимом је био његов отац и још четири пратиоца. Дубровачки Сенат је донео одлуку да Ибрахима дарује са 100 дуката, нешто тканине и једном чашом његовог оца са 30 перпера, а нешто је дато и његовим пратиоцима. Крајем октобра 1476. године Херак Вранеш је с Порте донео брат којим му се дају на управу нахије Требиње и Попово као посебна државина. Нахијом Љубовићом управља као кнез његов син Ђурађ по коме добише имена Ђурово брдо у селу Завинограђу код Бродарева, Ђурино брдо у селу Стожеру у Вранешу, а и воду у Драшковини код Павиног Поља, где му је била кула, зову Ђурова вода.

Према турском дефтеру за Херцеговачки санџак из 1477. године нахија Љубовића имала је седам џемата (мањих општина), 220 кућа и 28 нежењених. Кнез Херак је имао највећи тимар у Херцеговини са приходом од 28.970 акчи. Тимар се састојао из 41 села, 27 чифлука и 412 кућа. 1477. године Ибрахим-паша је био службено у Дубровнику и том приликом дарован је од Сената скромним поклоном „до 20 перпера у тканинама”. 1480. године пред дубровачким судом поново је вођена расправа о заоставштини херцег Шћепана. Као опуномоћеник Ахмет-паше Херцеговића, коме је садржина тестаментна била позната, на расправу је дошао Ибрахим-паша и потписао се „Ибрахим-бег Вранешевевић син кнеза Херака из Требиња. Том приликом Ибрахим-бег посетио је свога оца Херака који је управљао Требињем и Поповим пољем”. Сенат је одлучио да одговори

Слободан Чабаркапа, из Павина Поља, показује надгробне плоче: на Павиној плочи урезан је крст, а на Ахмедовој полумесец (снимио: Милинко Милановић)

падало и Бродарево са околином) бејаше кнез Херак Вранеш из рода Немањића. Његова четвороспратна кула, облика правоугаоника, сазида на од фино клесаног камена, налазила се у селу Богдановићима (сад Балићи, засеок Подкула) код Бродарева. Кнез Херак је имао више синова. Најмлађи Љубо био је православни свештеник. Веома образован и способан налазио се на двору херцега Шћепана као дворјанин - дипломата. Кад је 1470. године херцег Влатко постао турски харачар, кнез Херак коме су Турци признали племство и кнежевство укључен је у турски спахијски систем и добио је повећање тимара село Сопотницу

вић. По окончаном спору Али-бег је добио поклон 120 дуката, а дарован је и његов брат Смаил-бег и представници босанског и херцеговачког санџак-бега.

Јачањем турске власти „настаје процес, како то сасвим исправно каже Веселин Маслеша, спајање феудалних привилегија и ислама”. Најмлађи херцегов син Стјепан, пошто се добро завадио с браћом, отишао је султану у Цариград и 24. септембра 1474. године примио је ислам и постао Ахмет Херцеговић. Прелазак у ислам херцеговог престолонаследника повукао је један део властеле. У ислам прелази и Љубо Херак и постаје Ибрахим. У

на султаново писмо које је донио Ибрахим, 2. јула 1485. године. Сенат доноси одлуку да одговори Вуку Вранешу гласнику Ибрахима Вранеша, с извињењем што не могу испоручити 200 модија соли.

Године 1496. Ахмет Херцеговић постао је велики везир и оженио се кћерком султана Бајазита II. У Ахметовој свити налазе се: Али-бег Влаховић, Смаил-бег Влаховић, Ибрахим-бег Вранешевић, Андрија Соркочевевић, Гргур Десисалић, Радич Богашиновић и други његови земљаци и Дубровчани. На турском двору говори се српским језиком и он постаје дипломатски. Султан Мехмед II Освајач научио је српски језик и писмо. Послао је Дубровчанима 44 писма писана српски и ћирилицом. Тако су писали и околни санџак-бегови.

Порез од херцеговачких сточара тзв. „влашки дукат“ (филурију) купио је сваке године високи чиновник турске управе кога је Порта слала. 1498. године тај порез је купио Ибрахим-бег Вранешевић.

Пошто је постао паша Ибрахим је имао два сина Ахмеда и Скенера. Ахмед је школован у Цариграду и добио је положај паше у Коњи у малој Азији. А то је за њега био туђ свет. Љубав према родном крају и народу из кога је поникао повукао је Ахмед-пашу те код султана затражи премештај. Султан му испуни жељу и постави га за херцеговачког санџак-бега чије је седиште било у Фочи.

Дошао је Ахмед-бег у Вранеш на сабор код цркве Љубовиће, задужбине најстаријег Немањиног сина Вукана. Допала му се српска лепотица Пава, кћер Николе Коњевића из Бијелог Потока, те је затражи за жену. Пава је изјавила да не пристаје удати се за Турчина. Кад јој Ахмед каза да је он Љубов син, рођени Србин из истог краја као и она, Пава је пристала на брак с тим да не мења веру. Ахмед пристане и узме је за жену. Касније је паша у Вранешу, близу цркве, саградио себи кулу, чији се темељи и данас добро познају. Ахмед и Пава поступали су лепо и уљудно са народом у Вранешу. Имали су синове: Муша, Хасана и Даута од којих воде порекло Мушовићи, Хасанбеговићи и Даутовићи. Др Ејуп Мушовић, историчар, бивши директор Музеја у Новом Пазару је утврдио да је Пава ишла цркви на коњу са позлаћеном ормом и да су је синови чекали пред сваком православном богомољом док се она молила Богу.

Пишући о пореклу Љубовића у Невесињу Јефто Дедијер је забележио предање да су они „од неког Љуба дворјанина херцега Шћепана“. О њиховом пореклу најбоље говори њихово презиме. А историјски извори то потврђују. У опширном дефтеру за Херцеговачки санџак, писаном око 1516. године, уписана је нахија Љубовића чији је кнез Ђурађ, син Хераков. Ибрахимов син Искендер уписан је на челу једног великог цемата влаха у нахији Љу-

бовићи. Цемат обухвата следећа села: Божјановић, Угриновић, Богићевић, Коњовић, Црница (Церово), Враштица, Прибојевић и Шиман. Укупно 104 куће, 167 нежењених, 20 ратаја и 1 теклич. Имао је села и ван нахије Љубовиће - Угриновић према Сјеници и Шиман код Пљеваља.

Скендер је 1519. године добио тимар у Поблаћу од 12.000 акчи. Касније је постао намесник Босне. Предање каже да су Ахмедови и Скендерови потомци изгубили пашалуке због тога што је Скендеров син Ибрахим-бег Љубовић убио травничког везира који му је смакао брата. О томе постоји и песма „Ибрахим-бег Љубовић“. Овај Ибрахим-бег Љубовић подигао је цамију у Пријепљу, у Шарампову, коју називају Ибрахим-пашина цамија. Умро је 1621. године и сахрањен је поред цамије. Ту је сахрањена исте године Кајдафа, кћер Искендер-паше. Поред њих сахрањена је и нека Бакханума која је своје велико имање завештала за одржавање Ибрахим-пашине цамије. Свакако у питању су чланови Скендерове породице.

Љубовићи и Мушовићи били су гласовити и опевани у многим народним јуначким песмама. Краљ Никола I Петровић ценио је њихову витешку етику и јунаштво и написао је песму „Женидба бега Љубовића“.

Пава је умрла на порођају. Остала је аманет да јој се име не заборави. Ахмед-паша учини те најлепши део Вранеша доби име Павино Поље.

Сахрањена је на крају српског гробља удаљеног од цркве око 500 метара. На њен гроб постављена је дугачка камена плоча са лепо урађеним крстом. На гроб детета, које није дуго живело иза мајке, постављена је плоча са уклесаном колевком. А кад је Ахмед-паша умро, сахрањен је поред Паве с леве стране. Плоча на његовом гробу је од црвенкастог камена и на њој је уклесан полумесец. Грбови су окренути исток - запад.

Приликом изградње моста на Љубовићи, недалеко од гробља, радници су узидали велике камене плоче са гробова. Нестало је плоче са колевком. А надгробне плоче Паве и Ахмед-бега стоје и данас. Павина са крстом, а Ахмедова са полумесеком.

Ђорђе Јоксимовић

КРВ НИЈЕ ВОДА

У селима око Бродарева исламизирани потомци и данас памте своје православне претке, чак и у првом колелу. То је посебно наглашено у селу Гојаковићи где и Срби и муслимани имају заједничко презиме. Они се као блиски рођаци добро знају, пазе и поштују. Крв није вода. Тако у селу Комарану скоро преминули Ђуле Потурак је често јавно причао да се његов отац Мујо Потурак до своје петнаесте године звао Ненад Томашевић. Дакле, прво Ненад, па Мујо.

На снимку: Ружица Пејовић, из Комарана, са синовима Луком и Алијом који се до своје десете године звао Ристо. Алијин односно Ристов потомак у трећем колелу - Алија Потурак сада живи у Пријепљу и одржава блиске рођачке везе и односе са Пејовићима, Лукиним потомцима.

СНИМИО:
Андро Богдановић,
1919. године

У БЕОГРАДУ ОСНОВАНО УДРУЖЕЊЕ ПРИЈЕПОЉАЦА

ШТА УЧИНТИ ЗА ЗАВИЧАЈ?

Радам удружења руководи управни одбор од 25 чланова чији је председник инж. **Миленко Дробњак**, а заменик **Душан Томашевић**

Крајем протекле године, тачније 6. децембра у сали Сајам-турса у Београду одржана је Оснивачка скупштина и формирано Удружење Пријепољаца који живе и раде у нашој престоници. Скупштини је присуствовало преко 400 завичајаца. Свечана сала је била мала да прими оволики број присутних. Усвојен је Програм и Статут удружења и дељене чланске карте.

Скуп је отворио **Марко Стелјић**, генерални директор „ЈУБАНКЕ“ из Београда који је том приликом, између осталог, рекао:

- Оволико присуство Пријепољаца обећава да ће наше удружење постати веома озбиљна институција која ће будућим генерацијама бити јако уточиште и од велике помоћи. Само заједнички можемо учинити много, а у нашем удружењу ће важити принцип добровољности...

Сва досадашња окупљања Пријепољаца само на вечерама су превазиђена. Сад треба прећи на дела. Основни циљ формирања удружења је мобилисање људи из Београда да помогну завичају, узајамно испомагање и очување обичаја, културе и традиције родног краја у Београду. Затим организовање сусрета са привредницима и представницима друштвене заједнице из Пријепоља, организовање скупова просветних, културних, здравствених, туристичких и других посленика на којима треба конкретизовати помоћ завичају. Програмом је предвиђено организовање излета и посета родном крају и ради бољег познавања и у циљу успешније сарадње и измене искустава.

Овај скуп је поздравио и пожелио му плодну активност председник СО Пријепоље **Стеван Пурић**.

- Циљ помоћи завичају је један частан чин и ја сам заиста срећан што смо ово удружење основали и што сам његов члан! - нагласио је

Под крилом Белог Анђела: радно председништво Скупштине

на овом скупу **Велизар Ђерић**, помоћник савезног министра за спорт.

- Кад се помену оваква удружења и њихове активности ја се увек сетим речи америчког председника Кенедија који је рекао да не треба да се питамо шта је завичај урадио за нас, већ шта смо ми урадили за завичај. И ја рад у удружењу осећам као своју обавезу према завичају. Очекујем да ће се глас лобирања Пријепоља, посебно код политичких и финансијских центара моћи, врло брзо осетити и да ће то допринети развоју нашег краја - истакао је проф. др **Мирко Васиљевић**.

- Један од првих израза наше активности биће и организовање промоције ревије „Савиндан“, годишњака за 1998. годину, коју ћемо одржати у Београду, пре дана Светог Саве - рекао нам је председник Удружења инж. **Миленко Дробњак**.

М. Малешкић

ОТВОРЕНО ПИСМО ОСНИВАЧКОЈ СКУПШТИНИ
УДРУЖЕЊА ПРИЈЕПОЉАЦА У БЕОГРАДУ

АМБАСАДОРИМА ЗАВИЧАЈА

Поштовани пријепољски Београђани,
поздрављајући Вас у име Милешевског културног клуба „Свети Сава“ и његове ревије „Савиндан“ из Пријепоља, захваљујем се на позиву и изражавам задовољство што сте дошли на идеју да оснујете своје завичајно удружење у Београду на прагу новог миленијума и у овом пресудном времену за Србију и њену област Старе Рашке. Надам се и верујем да ово Ваше организовање није резултат неке носталгије или празног сентимента према родном крају, већ трезвен, осмишљен напор да свако од вас према свом афинитету, искуству, знању и моћи помогне његовом напретку у свим правцима и областима људског живота. Од античких времена се памти сентенца да је „завичај свет у малом“ па волети и помагати завичај и радовати се његовом напретку значи волети и тежити да он буде бољи, хуманији и напреднији.

А наш српски песник чика **Јова Змај** је крајем прошлог века позивајући своје савременике да се сви укључе у остваривање неког завичајног заједничког посла овако стиховао:

- Ко учини много, а могло би више,
мало му се пише,
ко учини мало, а не може више,
доста му се пише...

Кад се тиче ваше улоге и ваших задатака са овим сам, мислим, све ре-

као. Али да би се ви покренули на конкретан рад какав желите спроводити кроз своје удружење треба да у вама живи, гори понос што својим пореклом, својим рођењем припадате једном заиста лепом и знаменитом кутку Србије, какво је Пријепоље и милешевски крај. Опростите ми што ћу вам у овом поводу испричати једну малу анегдоту.

Негде на самом почетку оног недавног и злосрећног грађанског рата на тлу бивше Југославије пратио сам фолклорну групу из моје родне Сопотнице на републичко такмичење у шумадијску Тополу. Та група се сјајно показала и примила све похвале и честитања од жирија и публике. У тој публици се нашао и један Прибојац, тадашњи члан републичке владе, који нам је, уз честитку, рекао:

- Честитам Милешевци што тако успешно репрезентујете свој крај. Завидим вам и зато што је мој Прибој одавно испред вас по парам, по националном дохотку, па ипак он ни до данас још није успео да заврши свој Дом културе, а Пријепоље одавно ужива у промоцији културних добара у свом прелепом дому. Уз то има стални научни скуп „Сеоски дани Сретена Вукосаљевића“, па своју Уметничку колонију „Бели Анђео“, свој Музеј, итд. Ја верујем да код вас вековима струји неки магични милешевски флуид од Светог Саве и Белог Анђела, па вас то, по инерцији, стално вуче напред...

Тако је овај угледни Прибојац укорио свој Прибој што му је давно започети Дом културе и данас недовршен, чами конзервиран у грађевинским тарабама.

Хоћу и да Вас подсетим да је још у 17. веку чувени турски путописац **Евлија Челебија** који је походио све вилајете Отоманског цар-

ства, па и овде стигао, запазио и записао да Пријепоље тада није имало „првих људи”. Од људског потенцијала све је било за другу класу. Протекло време од Челебије до сада је срећом демантовало овог путописца. У 18. веку имали смо врсног сликара-иконописца **Андрију Рагчевића** из пријепољског села Толаца чије иконе се чувају у ризници манастира Хиландара. Крајем 19. и почетком овог века Пријепоље је дало истакнутог сликара и архитекту, париског ђака **Милана Мишића**, (и његовог сина **Оливера**) чија архитектонска здања и данас чине декор урбаног Београда. Истовремено је одњихало и оснивача социологије села у Југославији **Сретена Вукосављевића**. Из милешевског краја је изњедрен и **Недељко Дивац**, писац ђачких уџбеника, угледни београдски професор, сидникалиста и првак српских социјалиста! Пријепоље је дало и **Владислава Веселиновића-Тмушу**, познатог драмског писца и позоришног радника у Сарајеву у првој половини овог века.

А за ову прилику посебно истичемо да је из колевке Пријепоља изњихан **Велибор Љујић**, онај страствени заљубљеник у свој завичај, који је у својој богатој и тешкој биографској путањи и каријери, и у ослободилачком рату и у мирнодопској изградњи земље, се два пута враћао са удобне министарске фотеле у родно Пријепоље да га својим ауторитетом, знањем, поштењем и ентузијазмом извлачи из калуџе заостале паланке и издиже на овај цивилизацијски ниво на коме се и сада налази и својом урбанизацијом и завидном градском хигијеном и атрактивним кејовима поред Лима и Милешевке. Такав поштењак је увек био несхватљив оном властољубивом, шићарцијском и динарефендијском менталитету, оперисаном од свега што се зове „љубав према завичају”. И само Пријепољци знају шта би данас био њихов град да нису имали Велибора Љујића и свих који су га следили у свом времену.

Међутим, са жаљењем треба рећи да наш и ваш лепо град на Лиму

и Милешевци још увек, и 12 година после Велиборове смрти, нема ни улицу, ни било који знамен који би млађе генерације подсећао на његово име. А сем Сретена Вукосављевића, ни један од „првих људи” Пријепоља које поменуемо, такође нема баш никакво спомен-обележје. А веровали или не, још увек седам пријепољских улица носе имена логинулих из другог светског рата који ни дана с пушком у руци нису били у борби, нити су припадали некој партизанској јединици. Оне са пушком, да је просто, нећемо овде ни помињати. То апсурдно стање окоштала догматска, идеолошка свест и неће и не уме да промени. Народ оправдано страхује да смо опет до кољена загазили у оно мршаво време када Пријепоље нема „првих људи” који би га данас ваљано представљали, како је некад казивао ходољубац Евлија Челебија!

Али Пријепоље данас и ван Пријепоља има „првих људи”. Јер, да их нема, као што је академик **Петар Влаховић**, сумњамо да би се већ четврт века одржао научни скуп „Сеоски дани Сретена Вукосављевића”. Мало пријепољско село Правошево, у невидбогу изнад кањона Милешевке, има чак тројицу доктора наука, професора универзитета у Београду и Новом Саду. Међу њима је др **Мирко Васиљевић**, актуелни шеф експертске групе која сада грешну Србију преводи „*de jure*” у својинску трансформацију. На последњим парламентарним изборима његов завичај га убедљиво изгласао за народног посланика, а он опет, бог се јавио, није посланик! Ето и на овом плану валоризације правих људских вредности Пријепоља ваше удружење и треба и може да има своју реч и да у јавном мњењу одигра и значајну и велику улогу. Јер, ви ту у престоници Србије и Југославије нисте само некакав математички збир наше академске памети, наше креативне интелигенције и успешног бизниса, већ и неименовани амбасадори свог завичаја.

Милорад Веруовић

У ЖИЖИ

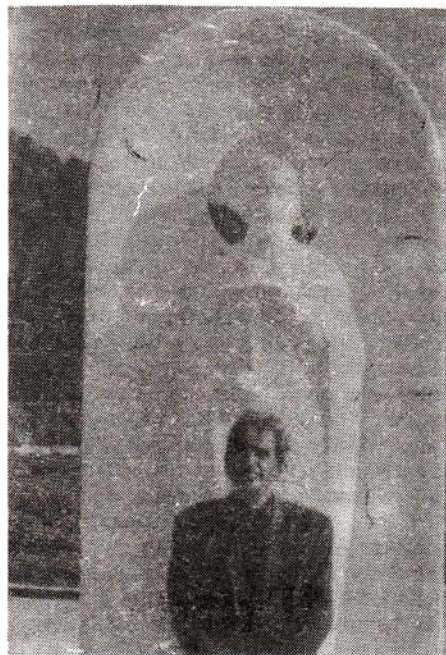
РОНДЕЛА НАЈБОЉА ЛОКАЦИЈА

(Одговор архитекте **Звонка Кубуровића**, директора Завода за урбанизам и пројектовање, на питање где ће бити лоцирана скулптура „Светитељ Сава” која већ две ипо године привремено стоји пред Домом културе у Пријепољу)

- Грађане Пријепоља и најширу јавност непрестано интересује питање трајне локације скулптуре „Светитељ Сава” вајара **Миодрага Живковића**. Где ће, коначно, бити постављен „Светац у мермеру”?

У свакој цивилизованој средини поштује се Закон о ауторском праву. Ако је опште опредељење било да се ова скулптура постави у комплексу Друштвеног центра на Ушћу, онда су само аутор идејног решења Центра - проф. арх. **Драган Илић** и наш Завод, као институција са ауторским правима на том урбанистичко - архитектонском објекту, могли донети одлуку. Наравно, све у сарадњи и савласности са аутором скулптуре. Завод је консултовао све релевантне факторе, добио подршку за своју идеју и после тога се изјаснио: Централна тачка простора Друштвеног

ног центра на Ушћу, сада привремено одређена као цветна рондела, је идеално место за скулптуру вајара **Живковића**. Они који „гурају” скулптуру 50 метара од ронтеле и они који су, верујем искрено, предложили да се преиспита могућност њеног померања ка Ушћу, те да се од ње направи монументални

Арх. Звонко Кубуровић
пред „кључним белегом” свога града

споменик, тада када су боравили у тих пола сата у том простору, неки први пут у животу, нису имали прилику да се упознају са неким врло релевантним ограничењима која у том простору објективно постоје. Урбанистичко - архитектонским решењем Друштвеног центра померање скулптуре ка Ушћу пада на локацију предвиђеног отвореног амфитеатра. Скулптура би дошла у сукоб и са предвиђеним мостовима на Лиму и Милешевки...

Све то комисија није могла знати јер јој није омогућено да контактира са аутором и пројектантима тог простора. Ту, у Пријепољу, пре извесног времена врсно познавалац уметности, члан Уметничког савета Милешевске сликарске колоније **Никола Кусовац**, након што је после дужег времена видео и скулптуру и локацију и пошто су му се, као стручњаку, вероватно „сложиле све кошнице”, спонтано ми је рекао: „Знате, скулптура је заиста моћна и верујте, нема јој бољег места од ронделе...”

Зар су заиста све те наше сујете јаче од свега и зар се бар око овог питања не можемо разумети и договорити? И на крају, зар грађани Пријепоља не завређују пажњу да се чује њихов глас и њихова реч о томе где поставити овај кључни белег наше вароши!?

*Разговор водио:
М. Р. Цмиљановић*

ОБНОВА ХРАМОВА У ДУХУ НАРОДНОГ ГРАДИТЕЉСТВА

ШИНДРА ЗА ЦЕО ВЕК

Црква Свете Тројице у нововарошком селу Бистрици добиће кров као што је имала приликом обнове 1833. године - од шиндре, секиром истесаног дрвета. Како ће то бити обављено?

Завод за заштиту споменика културе из Краљева, који враћа стари сјај овом делу народног градитељства, поверио је израду дрвеног покривача мајсторима са Голије - где је дрво од вајкада незаобилазан неимарски материјал. Мајстори - **Жарко и Љубиша Тењовић** из села Брусника и **Живојин и Боривоје Ђурчић** из села Глејице - летос су покрили шиндром манастир Ковиле, на Јавору, а после бистричке цркве на реду је тесање шиндре за цркву у Тутину.

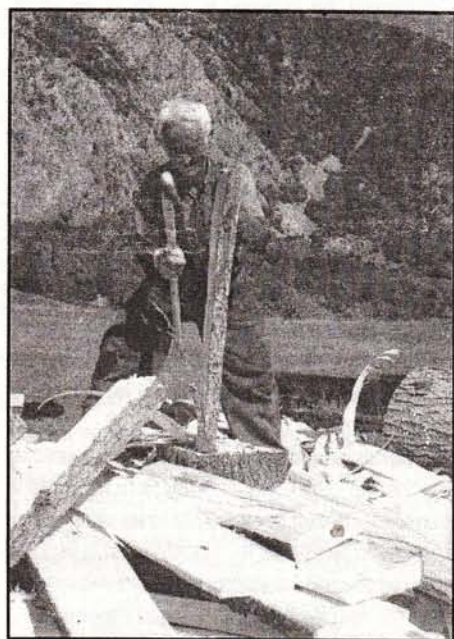
НАУК СТАРИХ МАЈСТОРА

- Надживеће шиндра бар један људски век - кажу мајстори из Ивањице, на чуђење знатижељника да се дрво враћа у ери цепа, лима, етернита и других модерних покривача. Шиндра је водоотпорна, дуго служи јер се трупају цепају „по дамару”, низ године се слива вода... А још када се заштити препаратима!

Јапија за шиндру, као и за брвнаре и викендице које праве голијски мајстори, бира на је према вековном искуству, а време сече одређено по народном календару.

- Стабла смрче за грађевине треба сећи у старе дане, за време мировања вегетације, јер је дрво само тако тврдо и дуговечно и мање га напада жијак. За шиндру се бира зрело дрво, од стетинак година, право и цепко, без чворова. Обично се гледа да је чечар из присоја, честик, без смоле... - кажу **Жарко Тењовић** и **Живојин Ђурчић**, које млађи зову инжењерима тесарства.

Поштујући науку старих мајстора, шиндра за кров цркве у Бистрици сушиће се шест месеци. Са природним сушењем се, кажу, ништа не може равнати, јер дрво тако „не може да прегори”. Од трупаца из Босања секиром истесане даске, дугачке 95, широке

Тесање шиндре: мајстор **Жарко Тењовић** са Голије

око 20, а дебеле 4 сантиметра, зиму ће провести у витлу. На пролеће следи дорада: тесање брадвом, израда фалца и преклопа. Потребно је 3.500 комада шиндре или 12 кубика прерађене грађе.

САЧУВАНЕ ДРАГОЦЕНОСТИ

Прошлог лета започета обнова цркве Свете Тројице у Бистрици, уз помоћ црквене општине, донатора, Скупштине општине Нова Варош и Министарства културе Србије - коначно је дуго чекани корак да се расветли њена прошлост.

- Ово је тек почетак проучавања и радова на цркви. Завод ће се трудити да све послове доведе до краја да би Бистрица добила своје право место у историји уметности с обзиром на старост, архитектонске вредности и сачуване драгоцености - кажу **Славиша Вујовић**, архитекта и конзерватор и **Марина Лукић - Цветић**, историчар уметности из краљевачког Завода за заштиту споменика културе. Невероватно је како је црква у Бистрици која се лепо види са магистралног пута и налази се у центру села, могла да буде готово заобиђена од стране истраживача, а њен ентеријер је остао нетакнут, онакав какав је био пре 150 година.

Пред конзерваторима је обиман посао -

Споменик народног градитељства: црква Св. Тројице у Бистрици

да од црвоточине и зуба времена спасу вредне и ретке примерке народног неимарства и уметничког стваралаштва. Кружни полијелеј и остале делове ентеријера прави је народни мајстор навикао да обликује и украшава шкриње, наћваре, преслице и врата. У Бистрици се налази и седам икона **Алексија Лазовића**, сликара с краја 18. и почетка 19. века, које чекају руку уметника. Драгоцене старе рукописне и штампане књиге неке старе и преко четири века, већ су на конзервацији у Народној библиотеци у Београду.

Враћајући стари сјај бистричкој цркви екипа краљевачког Завода има намеру да ревитализује непосредно окружење цркве и сеоског центра. А то су капела и конак. Пре неколико година подигнути метални звоник биће обложен дрветом.

Драгољуб Гагрчић

УМЕСТО ПРИЧЕ

БЛАГОСЛОВ

Софија је била сироче. Судбина је рано оставила без мајке. Кад је мало одрасла тетка је удала за Здравка кога је упознала на првом сеоском ваширу. Из сиромашне ђипила у још сиромашнију кућу, трошну дрвену страћару на посној прљуши поред златиборске паде која од Нове Вароши води за Ужице. Цело Здравково имање је личило на сеоску утрину обрасту у клеку и папрат. Како онда и од чега живети? Једино од гајења стоке. Около су непрегледни туђи пашњаци. Са кравицом и десетак оваца некако се пртило, везивала лика за опуту. Да бар деца имају кашкицу млека. И да вредна Софија од вуне плете деци чараве и топле хаљинице. А родила је четворо деце. Све једно другом до ува. Сина и кћерку, па две близнакиње. И Здравко је зарађивао неку црквицу товарићи по шумама балване за пилану у Дражевићима.

А онда се оплела нова невоља. Пашњаке засадише борићима. Шумари строго чувају младе шуме. У том стешњеном простору стоку је било тешко имати. Или је продати или је крадом напасати по забранима и плаћати дебеле казне. Софија није поклекла. Стоку је терала на пашу и често плаћала казне. А шумар је огласио за највећег потрвеника младе шуме. Стално су били на ратној ноzi.

Дошло време да стари зловолни шумар иде у пензију. А млади шумар да све то добродушно и друкчије види и да има разумевања за тежак живот сеоске сиротиње. Људски је осећао невоље породице Софије и Здравка. Кад се једног дана од кише склонио у њихову кућицу срце му се стегло од виђеног призора. Кућа тотално кисне. Мајка гура две бешике с бебама у ћошак собе где још има сувог простора. Полуслепи свекр седи поред огњишта и цара ватру. Деца тужно дрхтуре од зиме. Сиротињо и богу си тешка! - мислио је шумар. И он је овој породици одмах проредио пријаве за шумске прекршаје. И зато добијао прекоре од других чобана из села. Ишле су и тајне и јавне притужбе на њега шумској управи. Да би заштитио свој „хлеб” годишње би фол писао по неку пријаву и на ову сироту кућу. И одмах својим новцем уплаћивао шумску штету. Свјердно се заложно да се овој породици поклонни грађа за изградњу нове куће. Софија се само крстила и побожно благосиљала шумара:

- Е, дабогда му деца златним кашикама јела!

А љуто проклињала његовог претходника. Благослов ове мученице и матере се остварио. Шумарева деца су завршила високе школе. Основала су своје породице и за свадбене поклоне заиста добили понеки позлаћени прибор за јело.

Милинко Милановић

УЗ 70-ТУ ГОДИШЊИЦУ ЦРКВЕ СВЕТЕ ПЕТКЕ У ПЉЕВЉИМА

ХРАМ НА РАШКОЈ СЛАВИЈИ

Пише: Војкан Бојовић

Протекле 1997. године навршило се 70 година од како је изграђен храм Свете Петке у Пљевљима. Све до 1927. године овај град није имао цркву и богослужење је обављано у манастиру Св. Тројице. У својој књизи „Стара Рашка“, објављеној после балканских ратова путописац Јевто Дедијер (отац Владимира Дедијера) написао је о Пљевљима:

- Срби у вароши немају цркве већ посећују манастир Св. Тројице, удаљен четврт сата од вароши на њеној североисточној страни. Турци у Пљевљима имају девет цамија, а највећа и најбоља је Хусеин-пашина цамија. Позлаћени полумесеци на кубетима цамије, по народном предању, саливени су од кровта са манастира Милешеве. Цамија се налази у центру вароши, у главној чаршији и својом импозантношћу улепшава изглед вароши...

Петнаест година после ослобођења Пљеваља од стодетне турске окупације на Раскреници, најлепшем градском простору изграђена је црква Свете Петке. Ево шта је о том простору у поменутој књизи тада написао историчар Јевто Дедијер:

- Центар српског дела вароши је „Раскреница“ где се шест улица укршта. Ту су и најбоље кафане: Живковићева и манастира Св. Тројице. И заиста, мало је градова који имају једно такво атрактивно место које би и мало талентованији урбанисти знали итекао оплемени-ти, обогатити, украсити град, а надање дати му оне неопходне знаке и обележја која су Пљевља увек чинила лепшим и другојачијим и интересантнијим од многих других градова и средина. Само београдска Славија на којој се улица седам улица може да се пореди са овим урбанистичким раритетом... Варош је сасвим чиста и лепа што је чини најбољом вароши Старе Рашке. По чистоти сигурно је једна од најбољих места ослобођених крајева. И поред оријенталних особина (дућани с хепендима, турске кафане, ханови) она има изглед средњоевропске вароши у којој се поред набројених грађевина могу видети и модерне радње, боље кафане, ханови-хотели и много лепих приватних зграда...

Не знам да ли би данас који путописац уврстио наш град у средњоевропске вароши, као што је то пре 80 година учинио Јевто Дедијер?

Подизање грађевина је увек био човечан и добротворан посао у кога је utkано осећање хуманости, топлине и велике људске жеље да се победи пролазност и оставе трагови за будућност. Грађење је најбољи свједок једног времена и људи у њему, њихове културе, духовности, материјалног стања, препознатљив знак онога што су они били, али и онога што ће бити. У српском народу градња црква и манастира је и више од наведеног. Данас су Милешева, Сопотани, Грачаница, Високи Дечани, Жича, Студеница, Св. Тројица и многи други наши храмови и заштитници и тапије за оне кобне скупове „праведника“ од Хага до Дејтона, па ма шта они тамо одлучивали. Све су ово знали и стари Пљевљаци о чијој духовности и привржености својој вјери пише Цвијићев ученик Иван Косачић:

- Духовна снага нашег народа овамо је врло јака. Она је овамо много јача него ма у коме српском крају...

А руски путописац Александар Гиљфердинг је после посете манастиру Свете Тројице 1857. године и ово забележио:

- Калуђери хвале народ и његову бригу о манастиру и веле да нема у околини православног сељака, па ни оног најсиромашнијег који не би преко године дао за цркву од пет до десет сребрних рубљи...

Црква Св. Петке у Пљевљима
(лево: снимак из 1927. и десно из 1997. године)

А како је, најкраће, текла градња цркве Свете Петке у Пљевљима? На челу црквеног одбора који је руководио изградњом био је окружни протојереј Саво Вукојичић, први председник Пљеваљске општине у послератном времену 1918. и 1919. године. Он се писмено обраћао надлежним установама и министарствима и тражио помоћ. О томе сведоче бројни архиви. У почетку је била намера да се подигне само Капела са звоником. Али је црквени одбор био упоран. Њега су сачињавали угледни Срби - трговци, занатлије, кафешије.

Цркви је дато име Свете Петке (Преподобне мати Параскеве) која се слави сваког 27. октобра (Петковица). Тог дана су Пљевља два пута ослобођена од страних завојевача: од Турске 1912. и од Аустроугарске 1918. године.

Света Петка је рођена крајем 10. века, близу Цариграда. Она је сву имовину својих имућних родитеља издигла сиротињи и потом се замонашила. Њене мошти су због крсташких ратова често преселаване у бројна светилишта. У једној тој сеоби учествовала је и кнегиња Милица, мајка деспота Стефана Лазаревића, која је посредством свог зета Султана Бајазита, успела да мошти ове светитељске пренесе у цркву Лазарицу у Крушевцу.

Света Петка је била крсна слава 48. пешадијског пука који је са целим Пљевљима славио тај дан у Краљевини Југославији. А првог децембра 1941. године у чувеној Пљеваљској битци овај храм је настрадао у пожару. Промењен му је изглед и то тако стоји до данас. Италијани су га потом обновили у римокатоличком стилу. За све вјернике и поштоваоце ове светиње остаје нејасно са каквим намерама су често писали неки памтише да је за изградњу ове цркве највише уложио Миљан Јакић, отац народног хероја Велимира Јакића, па да се због тога и црква у народу звала „Миљанова црква“.

Једно је сигурно: цркву Свете Петке подигло је својим прилозима православно јато Пљеваља и она је заштитница града и његових вјерника. Она је оно што пише на њеном порталу: У СЛАВУ БОГА И ПРЕПОДОБНЕ М. ПАРАСКЕВЕ ДОБРОВОЉНИМ ПРИЛОЗИМА ПРАВОСЛАВНОГ НАРОДА ПОДИЖЕ СЕ ОВАЈ ХРАМ 1927. ГОДИНЕ.

Први црквени одбор при храму Свете Петке у Пљевљима, са епископом пећким Јеротијем Гавриловићем 27. X 1927. године

РЕПУБЛИЧКО КВИЗ-ТАКМИЧЕЊЕ ОСНОВНИХ ШКОЛА „СВЕТИ САВА“

ТАКМИЧЕЊЕ ПОСТАЈЕ ТРАДИЦИЈА

Већ трећу годину узастопце одржава се квиз-такмичење ученика основних школа Србије које носе име Светог Саве. Идеја се зачела у Пријеполу где је и одржана прва утакмица на којој је победник била ђачка екипа из Крагујевца. На другој, одржаној у Крагујевцу опет је победила екипа домаћина. Пошто је екипа из Пирота била другопласирана жири је одлучио да се треће такмичење одржи у Пироту а да полуфинално такмичење буде у Кикинди.

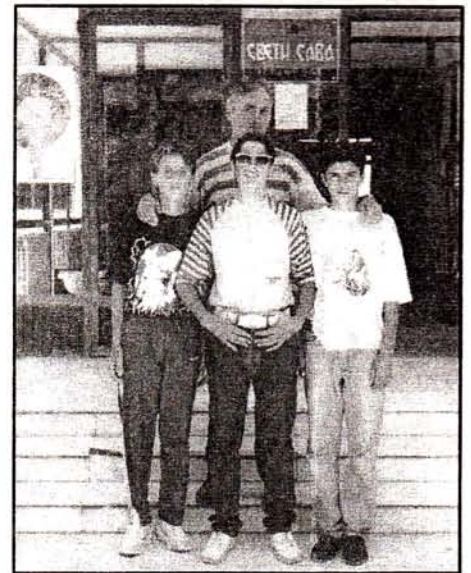

Прва награда: Панић Ивана, ОШ „Свети Сава“ Баточина

У Србији има 37 основних школа које носе име Светог Саве. На досадашњим такмичењима учествовало је до 25 екипа. Такмичарску екипу Основне школе „Свети Сава“ из Пријеполја на такмичењу у Кикинди сачињавали су ученици: **Миодраг Пантовић**, **Анда Рондић**, **Милица Дивац** и **Јелена Табашевић**. Она је тамо заузела 15-то место, док је у појединачном пласману од 84 такмичара **Миодраг Пантовић** освојио 30-то место.

Ово надметање малих светосаваца у знању о животу и раду Светог Саве подстиче Министарство просвете Србије. У Кикинди је одлучено да ова такмичења постану традиционална, да министарство просвете региструје заједницу школа са именом првог српског просветитеља, да њена такмичења уврсти у свој календар и да се на финалном такмичењу у Пироту оснује Фонд за помоћ школама у опремању рачунарском техником.

Незванично сазнајемо да је и на трећем финалном такмичењу у Пироту победник Основна школа „Свети Сава“ из Крагујевца. Прву награду на литерарном конкурс у Ки-

Основна школа „Свети Сава“ у Пријеполу понос ученика и наставника

кинди добила је ученица **Лепа Максимовић** из ОШ „Свети Сава“ из Липничког Шора, док је на ликовном конкурс прву награду освојила ученица **Ивана Панић** из ОШ „Свети Сава“ из Баточине.

Љубомир Тодоровић

КЛИКТАЈИ ПЕСНИЧКЕ ДУШЕ

СЛОВО СА ЛИМА

Мало је која наша река тако опевана као што је то случај са Лимом. Опевана како у народној тако и у уметничкој лирици, ова се река, просто у песме преселила. Тамо му нема увира, а извориште је неисцрпно. Опеван и описан, писан и записан, Лим се у знамен претворио, у знак и симбол, у спону. Не зна се да ли брже тече он или прича о њему. Лош се мање зна где му је извориште: у причи или тамо где стварност каже, подно Комова, из језера које, са небеса осмотрено, сузи Божијој наликује.

И прича му наликује: брза је и бистроока. Свака реч у њој, као у њему белутак, дуго је глачана и дотеривана, дуго премишљена и промишљена док се на право место није сместила, док у причу није легла и налегла.

Тек тако приче о Лиму, час жуборно и журно, час скоковито и словито, час плаховито, час мирно и умилно. Засече се и разграна та прича као и сам Лим. Изађе из главног тока, напусти корито, меандрира, заноси и заводи. Загрине се од журбе и запенуша у теснацу проповедања па реч реч сустиже. Гуше се речи, пенушањем изазвано мамећи као и вирови његови модрикави. У теснацу, где од речи пенуша, мало се шта течно може разабрати од саме приче, тек: наслуђује се излаз из теснаца приповедања и назиру поља непрегледна низ које се речи запуте, за којима и вода крене. А одмах после тога, прича крене равномерније и уједначеније, звук јој је умилан и умирујући, вода окрепљујућа.

А приче и песме није узео у своје окриље Лим би текао само кроз простор, али не и кроз времена. Изводе га песме и приче из простора, развлаче га кроз време, узносе у небеса, у хаљину бираних речи преоблаче, отимају од мора, пресељавају га у памћење. Он је тамо где је и сећање. Причи о њему се не зна почетка, не назире јој се крај, а у песмама загоњено играју сенке над водом која се блеска и мрешка. Прича, понекад, удари у хрид изненађења, речи запну, па се тргну и одскоче, учине причу занимљивијом, а њен исход неизвеснијим. Крену ли у бројне рукавце, као и сама река, и прича је занимљивија и неизвеснија.

Нежним крилима роморе речи над водама Лима. Како би то Дероко рекао, „на свetim водама Лима“. А то се казује и доказује у време-

ну. Шуме речи и теку воде. Замрсе се и размрсе. Испреда се и никад не довршава прича. Да ова река не остане само у надлежности географије потрудиле су се приче и песме. И онај који сроче ово слово само понавља речи одавно изговорене над светим водама Лима, речи о светим тајнама, о нама у времену, о времену у нама.

Лим се одавно излио из своје географије. У глухо доба ноћи кад су мртви гласови и кад је нема пустиња, а на свој се тежак живот заборава, већ и поменом реке завичајне, поручује **Ристо Ратковић** поново се јаве знаци живота, слика света као пустиње и реке завичајне, као оазе у њој, више је од песничке слике.

Пред призорима и приказивањима, пред сенкама које читају опело, песма је нема и немоћна. Уместо ње ромори река завичајна. Опет се открива оно чарно СЛОВО. Мистерија воде и загоњеност жуборних речи над њом. Век-ноћ непроспавану, испуне драги и знани шумови понети из детињства, из добротe, чистоте и чедности.

Збогом, девојке, сањајте завичај
Ја свој већ видим. Ено га, по мору тече Лим...

Свет - не бар, већ крчма у коју упадају авети и сподобе, тескобан је и туробан и по свему је приличан пустињи. Макар у песниковој визији. Простор и време, замке су и окови. Лица су непозната, а речи се њихове у прах осипају. Једино се јасно, у огледалу песме, распознаје како по мору тече Лим.

Једино га је песма могла извући и издвојити из океана, јер она и прича су га исписале из географије, једино су га оне могле тако непогрешиво препознати. И признати. И оденути у своје рухо где ромори и жубори непролазом.

А оног који сада сроче ово СЛОВО допирали су и допиру многи гласови. И њему се, усред све гласовне раскоши, почесто учини да се налази сам усред пустиње. До њега тада допиру гласови издалека. Неразговетни, тешки и тамсти гласови и тек међу њима се разабире покоји кликтај. Кроз њих он чује и ове драге му Ратковићеве стихове. Они му помажу да препознаје како, не само морем, већ и небом тече Лим. И како, и са неба и са земље, жуборе и брује тајне и свете речи сусрећући се над реком, претачући се у чарно СЛОВО. Слово са Лима у које и наше тајне стају. А теку воде да никад не пресахну и роморе речи над светим водама Лима!

Драгомир Брајковић

ECEJ

ПРОСВЕТИТЕЉ САВА

Пониче на земљи овој, мириса и боје, цвет дотада невиђен, неузгајан, нерођен. Боје му дуга подари па му очи небо ослика, лице сунце обоји, а смех дође из Звезданог царства. Тело његово стајаше на брду незнања, на окомитим литицама понора духа, а беше тако мирно и светло, крхко и нежно, као да се сливало од тајни које се уклесују само умом у прошлост и будућност. Стоји тако у неком времену, а иза њега крај. Испред бескрај. Прошлости нема, сакривена мраком застора од памћења, уписивања, незнања, празнине у простору и времену. Од тог тренутка настаће светлост, а нит његова што се у сјај звезда преобрази, путоваће мислима кроз простор, кроз дух и тела, кроз камен, лед. У срце Неба пашће отргнут комадић земље, прах видљив очима које ће доћи за њим, мислима што њега пратиће, просветљеним путевима Духа из тела Његовог.

И, он је рођен.

Било је рађања и пре. И, после. Али, он је рођен. Имао је крв царску, лице овоземаљско, дух божански. И, имао је обично име: Растко. Растко је као усамљени принц из бајке, очију мудрих што угледају провиде, а у мислима књиге неписане читаше, у срцу му љубав за род свој, род човека његовог, надрасте и надвлада овоземаљске, принчевске и владарске благодети, охолости, сјај злата и моћи. Крећу, крвљу својом бојећи камените стазе у врлетима исклесане, ватром позасипане, духом осветљене, срцем обојене, вером обележене.

И, постаде Сава.

Одвоји тренутак од времена и коракну у Вечност. Иза њега остаде Он. Стаза остаде обасјана сјајем просветљења, поумљена и продуктив-

ЈЕЛЕНИНА „КАП ЉУБАВИ“

Растко Немањих (Свети Сава) је рођен 1175. године, у Расу, а **Јелена Рвовић**, ученица трећег разреда пријеполске гимназије рођена је 1980. године, у Пријеполу. Савином песмом почиње, а Јеленином песмом „Кап љубави“ се завршава капитално издање антологије љубавне поезије од пет књига са 2000 песама од 1130 песника коју је приредио познати певац **Петро Зубац**, а која се појавила на јесенашњем сајму књига у Београду. У тој антологији, за протеклих осам векова, нашле су се најпознатије поете српског љубавног песништва.

љена, словима обележена из књига што их из мисли у своје руке стави, у руке Његове и наше. Разви се чудесна башта на земљи, којој мисли Његове киша беху. Процвета нецветајуће дрво. Проговорише камена уста, прогледаше ледене очи. Пробуди се успавана људска

душа и запева песме просветитељске, а речи и музика разбудише заспале, насмејаше тужне, дирнуше ратоборне. Стаде мач на врату жртве, јер рука постаде људска, радна, за поздрав и загрљај поучена.

И, постаде просветитељ.

На места многа земља стаде. Многе воде прегазе. Испод звезда далеких спава. Можда је негде био тужан? Можда је негде очи своје умивао водом самопотеклом, водом светосавском? Није пошао стазама царским већ првоствореним, самоуцртаним, својим. За њим је ишао Ум и уливао се у празнине што су га вековима чекале, у човека коме се са очију тама не скидаше. Учио га да дише, срце да има, очима да види, слова да памти, књиге да чита. Створи се божија стаза која људима просветитељство поклони. Над именом Његовим процвета посвећено дрво, замириса тамјаном, па се на прави пут вратише залутали, понеше своју будућност са собом, окитише прошлост песмама и сликама Његовим и о њему, а по голети своје душе и срца засадише вечносветајуће дрво, чија их круна круниса и просвећене.

И, постаде светац.

Ни роса, ни киша, ни снег, ни град црвена слова из имена Његовог не расцрвенеће. Он отпутова. Пут остаде. Очи људима отворене остави. Ветар, тајанствено осветљен, Прах Ума Његовог, од стаза упуту на све стране. И, чу се песма. То, светлошћу обасјани, росом умивени и духом даровани, а надом ислуђени људи певају. Певају Теби.

И, постаде време.

Испред и иза нас нема краја. Тренутак је наш. Читамо слова о Теби. Постадосмо део Твог времена, које Ти, обоји својим постајањем. Иза Тебе је граница Светла и Таме, а испред сјај што оде до звезда и учини да и у ноћи сијају. И, рођен је Растко, и постао је Сава, и просветитељ. И, постао је време и Свети Сава. И, певамо Њему.

Јелена Рвовић

Свети Сава са отвореном књигом: „знање је светлост, знање је моћ...”

СЛИКАРСКЕ ИЗЛОЖБЕ

СТАРТ МЛАДОГ ИКОНОПИСЦА

У Пријеполу, поред књижевних, данас настају и млади сликарски таленти. Интересантно је колико је то везано за постојање уметничке колоније „Милешева“. Тако се протекле године појавио млади иконописац **Иван Ковалчик**, рођен ту у граду на Лиму. Он је у галеријском простору Музеја у Пријеполу приредио своју прву самосталну изложбу икона. (Приказујемо његове зреле сликарске радове - иконе Светог Ђорђа и Пресвете Богородице).

Под непосредним утицајем фрески из манастира Милешева Ковалчик проучава технику иконописања па се одлучио да тој вештини посвети цео свој живот. И на том плану већ постиже запажене резултате. Отварајући његову изложбу икона професора уметности **Данило Радовић** је, између осталог, рекао:

- На Ковалчиковим иконама доминира изузетна цртачка способност као и њему својствен колорит изграђен проучавањем хиљадар-

ских мајстора, оштрине контура, што је и утицај и одлика класичних црквених канона. Он је сачувао прозачност и свежину. Формати његових икона су мањи, јер је то карактеристика за славске иконе...

М. Т.

ИНИЦИЈАТИВА МАТИЧНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ВУК КАРАЦИЋ“ У ПРИЈЕПОЉУ

ОСВЕТЉАВАЊЕ ТМУШЕ

Поводом 110-годишњице рођења Владислава Веселиновића-Тмуше, најзначајнијег писца Пријепоља који се својим књижевним стваралаштвом афирмисао између два светска рата у Сарајеву - Матична библиотека „Вук Карацић“ у Пријепољу припремила је издање ктине Тумишних приповедака. Оне се у посебној књизи штампају први пут, а својом тематиком су везане за пишчев родни град на Лиму. За овај значајни подухват и откривање завичајне културне баштине очекује се финансијска подршка свих чинилаца.

Тмуша је рођен у Пријепољу 1888. године као син трговца Петра Веселиновића и мајке Христине. Школовао се и службовао у Пријепољу, Скопљу и Сарајеву. Потиче од фамилије Тмушића из села Сопотнице. Отуда и носи надимак Тмуша. По сродству је брат од стри-

ца Сретену Вукосављевићу. Као частан родољуб провео је први светски рат у логору у Мађарској, а други у Сарајеву. Ту је и умро 1954. године као књижевник и пензионисани службеник Дринске бановине.

У српској књижевности је највише познат као драмски писац. Написао је тридесетак драма и позоришних комада (Хасанагиница, Небојша, Две мајке, Комедијанти под маскама, Свети Сава на Мељаку, Омербег Љубовић, Демиионосонове фигуре итд.). Једну Тмушину драму штампаће ове године Позоришни музеј Србије.

Тмуша је написао на стотине есеја, приповетки, хуморески, песама, а као уредник часописа био је преводилац са више страних језика. Његова целокупна књижевна заоставштина (око пет књига) је необјављена и неистражена, а сада још и недоступна јер се налази у Музеју

Владислав Веселиновић - Тмуша

књижевности и позоришне уметности у Сарајеву и бројним периодичним публикацијама.

Вујица Бојовић

У СУСРЕТ 70-ГОДИШЊИЦИ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У СОПОТНИЦИ

СПИСАК ЈУБИЛАРНИХ ПОСЛОВА

Током 1998. године село Сопотница код Пријепоља се интензивно организује за обележавање 70-годишњице постојања своје школе. Укњижени су сви најважнији послови које треба обавити у оквиру овог јубилеја, а то су: завршетак изградње Планинарског дома насталог на темељима старе школе, обнова школске зграде, уређење прилазног пута школи и простора око школе, довршетак изградње путева до села, обнова некадашње капеле спаљене пре 190 година у Првом српском устанку, као и повратак Смотре изворног народог стваралаштва „Сопотнички извори“, општинске културно-забавне и туристичке манифестације. А као круна свих уложених људских напора за протеклих седам деценија штампаће се монографија о Со-

потници и њеној школи. Финале свих ових активности биће свечани сусрет свих сопотничких ученика и учитеља из протеклих времена који ће се одржати на Видовдан 28. јуна 1999. године. Тада се и календарски навршава 70 љета од прве школске 1928/29. године када је утемељена школа.

Посебно ће се одмах захтевати од републичког министарства за екологију да ажурира свој план о формирању Регионалног парка природе који обухвата Сопотницу, Јадовник и кањон Милешевке. То је веома значајно у времену када се многе школе у брдско-планинском подручју тотално гасе, јер остају без ђака, а Сопотница има срећу да ће наредних година у ђачке клупе сести око 20 малишана ове школе која носи име свог првог учитеља Душана Алексића.

За обележавање овог јубилеја школе формиран је организациони и његов извршни одбор кога сачињавају: Будимир Тешевић, социолог, одборник СО, Славенко Дивац, председник МЗ Сопотница, Радован Матовић, виши саветник за образовање у СО, Јово Вукашиновић, директор „Енергомонтаже“, др Драгиша Зарић, лекар из Женеве, Милорад Веруовић, публициста, Вукоман Пушница, директор Матичне школе, Драгиша Ракоњац, председник школског одбора, Добрица Вуловић, директор Желинда из Београда, Добрисав Веруовић, представник фирме „Инжењеринг“ у Москви, Милосав Маринковић, пуковник војске Југославије, Вуле Баковић, представник Планинарског друштва „Камена Гора“, Крајимир Љујић, бивши учитељ ове школе, Славиша Јањушевић, садашњи учитељ, Милија Јањушевић, Ратко Вуловић и Љубинко Тмушић, представници домаћина Сопотнице. Одбор се конституисао и за председника изабрао Будимира Тешевића.

Зграда прве сопотничке школе

М. Тешевић